

RICHTEROV HOMMAGE ZELINI
*Izložba o Vjenceslavu Richteru, Muzej Sveti Ivan Zelina,
listopad – prosinac, 2017.*

Početak listopada ove godine, u Muzeju Sveti Ivan Zelina priređena je manja izložba o Vjenceslavu Richteru, zacijelo najznačajnijem likovnom umjetniku zelinskoga Prigorja. Na zelinskoj izložbi doduše nije bilo Richterovih djela, već se temeljem reprodukcija fotografija iz umjetnikova obiteljskog albuma, dokumenta i snimki njegovih arhitektonskih i drugih umjetničkih ostvarenja pokušao prikazati njegov opus, s naglaskom na vrijeme djetinjstva i Drugog svjetskog rata, koje je proveo u Omilju (Drenova).

Richterov arhitektonski opus

Među Richterovim arhitektonskim djelima prezentirani su njegovi projekti izložbenih paviljona za Veliku svjetsku izložbu EXPO u Bruxellesu 1958. (s temeljima u zraku), te za izložbe u Torinu 1961. (sav u zakrivljenim formama) i Milanu 1964. (sav izgrađen od drvenih letvi).

Osim njih, na zelinskoj izložbi mogli smo vidjeti i Richterovo smjelo avangardno rješenje za jugoslavenski paviljon na Svjetskoj izložbi u Montrealu 1967. koje se temeljilo na nekonvencionalnoj pretpostavci da paviljon za svjetsku izložbu ne mora biti klasična zgrada. Tu je ideju Richter pretočio u projekt koji se sastojao od 2 stranice tj. od polovice piramide koja je predstavljala svojevrsnu divovsku, nekoliko desetaka metara visoku "nišu" tj. zaklon za ek-

Vjenceslav Richter

sponate: rješenje je međutim bilo previše avangardno, te nikad nije realizirano.

Richterov opus također su prezentirale fotografije realiziranog, vrlo atraktivnog "prozirnog" pogona tvornice "Saponia" u Osijeku (1960.) i makete jedinog Richterova sakralnog projekta, crkve u Bibinju (1966.) koja bi, zbog svoje izuzetne vizualne originalnosti i atraktivnosti (vanjština podsjeća na izgled "vuglenice" Richterova zavičaja), da je realizirana, danas sigurno bila jednom od glavnih turističkih atrakcija zadarskoga zaleđa.

Slično bi bilo i s Richterovim projektom

Goran Kukovačec (foto): Zgrada Gradskog poglavarstva, 2017.

Muzeja evolucije u Krapini (1966.), kojega je pred sedam godina realizirani Muzej krapinskih neandertalaca Ž. Kovačića, tlocrtno govoreći, izravni nasljednik.

Vjenceslav Richter i zelinski kraj

Dio izložbe koji je posjetio zelinske izložbe trebao najviše zainteresirati, svakako je bio onaj posvećen Richterovom djetinjstvu koje je proveo u kuriji u Omilju. O tom vremenu Richter je govorio sredinom 2000. godine u opsežnom intervjuu prof. Peri Bobanu i autoru ovih redaka za prvi broj "Prigorskog glasnika", i ne sluteći tada - vedar i u punoj snazi - da mu je taj intervju, inače jedan od rijetkih koje je u životu dao, ujedno i predzadnji, jer će ga zloćudna bolest svladati već početkom prosinca 2002.

O svojoj ratnoj epizodi u Omilju u kojem je 1943. s prijateljima Zvonimirom Kristlom i Zlatkom Munkom pokrenuo prvu partizansku tiskaru u našem kraju, tada je kazao: "Nekoliko nas napravili smo podzemne prostorije s ti-

skarom. Najveći problem je bio odvoz zemlje i skrivanje Kristla i Munka. Ja sam bio kuhar i jedna me mjesna pastirica iznenadila pitanjem: 'Za kaj će vam tolke rajngle, ako ste vas dva?' misleći na brata i mene, koji smo tada živjeli u Omilju. Tiskara je bila otkrivena i bježeći niz vinograd 1943. bio sam prostrijeljen kroz lijevo koljeno. Poslije rata 1945. pitali su me što bih htio biti u vlasti. Odbio sam sve civilne i vojne privilegije i posvetio se završetku studija arhitekture i uspješno je završio."

Na zelinskoj izložbi mogli smo vidjeti dosta "memorabilije" iz tog perioda Richterova života: *sken* njegova indeksa, tlocrt ilegalne tiskare u Omilju, fotografiju s prijateljima Z. Munkom i Z. Kristlom ispred zgrade ispod koje se nalazila ilegalna tiskara, i dr.

Zgrada Gradskog poglavarstva - Richterovo djelo

Sve spomenute izložene "sitnice" trebale su, međutim, biti tek pratnja činjenici da je Vjenceslav Richter svakoga dana prisutan u životu Zelinčana kroz svoj idejni projekt zgrade

Gradskega poglavarstva, koja dominira glavnim zelinskim trgom, te uz crkvu sv. Ivana Krstitelja, još par starih kuća s kraja 19. st. i robnu kuću "Trudbenik", svakako predstavlja glavnu gradsku vizuru po kojoj Zelinu pamte (uz legendarni zavoj sa "špiglom"), čak i oni koji se u njoj nikada nisu zadržali. Da je zgrada Gradskog poglavarstva Richterovo djelo, poznato je svakom pravom Zelinčanu, jer je taj podatak u svojem putopisu po Prigorju i dijelu Zagorja, izdanom u nakladi POU Sv. Ivan Zelina pod naslovom "Sim pa tam", još 2015. na str. 26. objavio poznati zelinski novinar i publicist Radovan Brlečić. Uostalom, isti taj podatak donosi i časopis "Kaj" u tekstu istog autora, objavljenom u broju 1-2/2016. na str. 50.

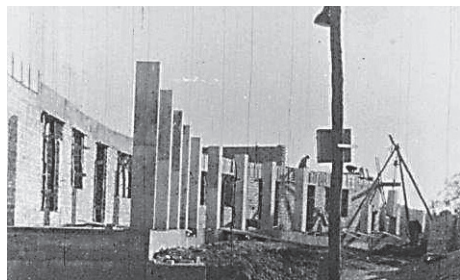
"Najzagriženiji" Zelinčani znat će i to da je taj podatak, zapravo, prvi objavio na svojem Facebook profilu – igrom slučaja baš na dan kad ovo pišem, na Nikolinje, ali pred četiri godine, 2013. - poznati zelinski građevinski poduzetnik i slikar Vladimir Lerš, i to kao popratni komentar uz atraktivnu fotografiju zgrade Poglavarstva, izvorno zapravo "Kotarske uredske zgrade", u trenutku kada je ona bila podignuta do razine završetka prve etaže. Prema Leršovu navodu, tu je fotografiju snimio nadzorni inženjer gradnje tog monumentalnog sklopa Ljubo Šarić, inače poznati hrvatski građevinski pisac i teoretičar.

Međutim, naši muzealci "zaboravili" su najveću zgradu u Zelini. Dugo sam se pitao kako je moguće da su djelatnici zelinskog Muzeja previdjeli podatak koji je još pred nekoliko

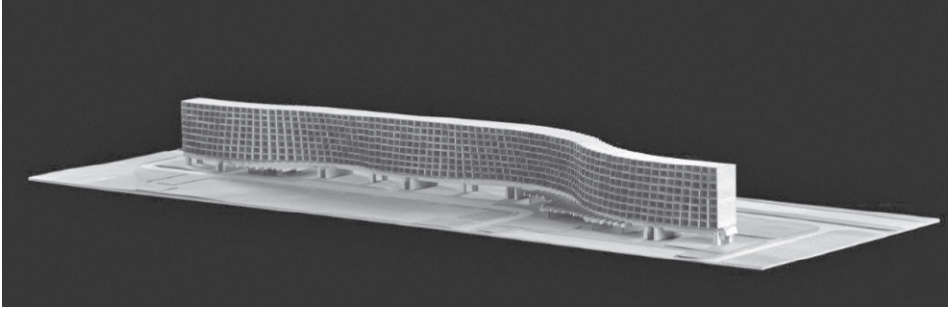
godina objavljen, i to na više mjesta, i koji su uostalom mogli saznati i od g. Vladimira Lerša osobno, a koji se odnosi na – uz robnu kuću "Trudbenik" – najveću zgradu u Zelini, koja se usto nalazi svega dvadesetak koraka od njihova radnog mjesta, zgrade zelinskog Muzeja. Izostanak, za temu izložbe nedvojbeno ključnog, podatka u neku ruku i nije im zamjeriti, jer im Zelina (potpisniku izložbe) nije zavičaj, pa je logično da je i ne poznaju. (Tim više što naš Muzej i nema zaposlenog povjesničara umjetnosti poput drugih muzeja. O svemu tome je uostalom već pisano, u više navrata i dosta opširno, iz pera različitih autora na stranicama Prigorskoga glasnika).

Richterov hommage Zelinu

Kako bih provjerio jesu li podaci koje je objavio g. Lerš točni, jer riječ je o činjenici izuzetno značajnoj za Sv. Ivan Zelinu (*moгуćem djelu arhitekta svjetskoga glasa, nagrađenog i prestižnom Herderovom nagradom, u samom središtu grada!*), odlučio sam, iako sam već osam godina bez prihoda, o vlastitu trošku pretražiti sve dostupne arhive: onaj samog Poglavarstva, te Državni arhiv u Zagrebu, kao i Hrvatski državni arhiv, u koje je pred više godina poslana stara dokumentacija, vezana za povijest gradnje zgrade Poglavarstva. Ondje sačuvani dokumenti u cijelosti su potvrdili navode g. Lerša: niz dopisa potvrđuje da je nadzor gradnje zgrade, podignute u razdoblju između početka kolovoza 1953. i sredine svibnja 1954. (podignuta je bez građevinske dozvole, koja je pribavljena tek 8. 11. 1955.!) doista vršio ing. Ljubo Šarić, koji se u toj funkciji spominje na nekoliko dokumenata. Štoviše, dopis Urbanističkog instituta od 28. 7. 1953. izrijekom spominje i "idejnu skicu" za koju je g. Lerš naveo da je Richterovo djelo. Ta je skica mogla biti načinjena, slikovito rečeno, i na salveti, poput Richterove idejne skice za izložbeni paviljon u Torinu 1960., a koji je, slučajno ili ne, svojim krivuljama srodan koncepciji glavnog pročelja zelinskoga Poglavarstva, baš kao i Richterov projekt stambenog objekta u Zagrebu iz 1968.,

Ing. Ljubo Šarić (foto): Kotarska uredska zgrada u Zelini, 1953.

Ana Opalić (foto): Maketa projekta stambenog objekta u Zagrebu, 1968.

koji se kako u osnovnoj koncepciji, tako i u pojedinostima, direktno nadovezuje na projekt zelinskog Kotara tj. Poglavarstva, dosljedno ga bogato razvijajući i razrađujući.

Vjenceslav Richter se u to vrijeme, valja naglasiti, jedini u nas (te sve do danas jedan od rijetkih u svijetu!) uspjelo služio motivom kružnih isječaka u monumentalnom projektiranju i stoga je njegov skladni projekt zelinskoga Poglavarstva u našim relacijama, pa i znatno šire, zanimljiv, rijedak i važan.

Nažalost, međutim, niti idejni projekt (skica), niti glavni izvedbeni projekt zelinskoga gradskog Poglavarstva, koji je, kako se vidi iz dokumentacije, postojao u izvorniku i kopiji,

prema sada dostupnim podacima, nisu sačuvani.

No srećom, uz one već iznesene, postoje i drugi vrlo očiti, neoborivi likovni dokazi koji pokazuju da je autor idejnog projekta zelinskog Poglavarstva doista Vjenceslav Richter, kao što je to tvrdio ing. Šarić, od kojeg je g. Lerš dobio taj podatak. Svakom, naime, tko je studirao povijest umjetnosti, poznato je da je Richter u periodu od 1951. do 1955. radio na preuređenju “Meštrovićeve Rotonde”, popularne “Džamije” na današnjem Trgu žrtava fašizma u Zagrebu, dakle upravo u vrijeme kada je projektirana zgrada našega Poglavarstva (početkom 1953.).

Kako pokazuje usporedna fotografija, slič-

Lijevo: V. Richter:
Kotarska uredska
zgrada, Zelina, 1953.-
4. (detalj glavnog
pročelja)

Desno: I. Meštrović:
Rotonda, Zagreb,
1933.-8. (detalj
pročelja)